

Among foreign archive collections, those of Austria and Russia, which historically used to comprise Ukrainian territories, are notable for their significant informational potential while investigating development of higher education during 19th – beginning of 20th century.

If categorized by content the sources collected in the archives contain mainly personal documents of teachers and students, statistical data on student and teacher population, student youth organizations and fraternities of political affiliation of professors and student youth. The most scientific value for researchers of history of education in the aforesaid period have such official and private documents as statutes of higher educational establishments, syllabi, curricula, schemes of instruction, annual reports on the activity of the universities, institutes, higher women's courses, protocols of scientific councils' meetings and faculty meetings, aimed at improvement and organization of learning process, alumni accounts of their alma mater and teachers.

It is concluded that representativeness and richness of the source base which are concentrated in the native and foreign archives, create favorable conditions for implementing thorough systemic analysis of development of higher school in Ukraine in the late 19th – early 20th century.

Key words: *history of higher education, original sources, archives, Manuscript repository, documents and materials, archive funds, source base, documents and materials, archive collections, collection of sources.*

УДК 378"192-196(477)

Інна Скляренко

Київська державна академія водного транспорту імені гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ І ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ МІНІСТЕРСТВА ШЛЯХІВ СПОЛУЧЕННЯ В УКРАЇНІ У 1920-60 РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті представлено й доведено, що на етапі більшовизації та етапі створення мережі навчальних закладів Міністерства шляхів сполучення існувала серйозна нестача як навчально-методичного, так і матеріально-технічного забезпечення цих навчальних закладів. Ситуація докорінно змінилася в повоєнний час (на етапі технологізації), коли в усіх навчальних закладах були створені методичні ради з відповідними методичними комісіями, які здійснювали організацію й контроль навчально-методичного забезпечення у школах, училищах і технікумах Міністерства шляхів сполучення. Головне управління навчальними закладами Міністерства шляхів сполучення та його відповідні підрозділи на місцях проводили систематичні перевірки стану викладання навчальних дисциплін, їх методичного забезпечення та матеріально-технічного оснащення кабінетів. Кабінетна система навчання на етапі технологізації стала домінуювальною, що дозволило активно наповнювати кабінети приладами, моделями, плакатами, методичними посібниками.

Ключові слова: *плани-конспекти уроків, тематичний робочий план, методичні ради, структура методичної роботи, дорожні педагогічні кабінети, матеріально-технічне оснащення кабінетів, систематичні перевірки стану викладання навчальних дисциплін, кабінетна система.*

Постановка проблеми. На етапі більшовизації й етапі створення мережі навчальних закладів Міністерства шляхів сполучення існувала серйозна нестача як навчально-методичного, так і матеріально-технічного

забезпечення цих навчальних закладів. Створення методичних рад із відповідними методичними комісіями, які здійснювали організацію і контроль навчально-методичного забезпечення у школах, училищах і технікумах Міністерства шляхів сполучення сприяло розв'язанню означеної проблеми, так само, як і створення кабінетної системи навчання на етапі технологізації, що дозволило активно наповнювати кабінети приладами, моделями, плакатами, методичними посібниками.

Мета статті полягає у висвітленні науково-методичного і технічного забезпечення навчального процесу в закладах Міністерства шляхів сполучення в Україні у 1920–60 рр. ХХ ст., змісту й особливостей навчально-методичного забезпечення підготовки кадрів для залізниць в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить наукова література з проблеми розробки і впровадження навчально-методичного та науково-методичного забезпечення навчального процесу в закладах різного типу і рівня (С. Вітвицька, В. Полонський, С. Смірнов, І. Фаліна, І. Шендрік та ін.), сучасне навчально-методичне забезпечення розробляється відповідно до існуючих державних стандартів і вміщує низку матеріалів, необхідних для успішного опанування учнями/студентами відповідним змістом освіти чи професійної підготовки [3; 7, 4–14; 10, 9–37; 11]. До структури навчально-методичного забезпечення того чи іншого предмета традиційно відносять: навчальні і робочі програми, інструктивно-методичні матеріали з вивчення курсу, переліки завдань для аудиторної та самостійної роботи студентів, індивідуальні дослідницькі завдання, форми й види контролю знань студентів, програми навчальних і виробничих практик, тематики курсових і дипломних робіт та ін.

Зміст та особливості навчально-методичного забезпечення підготовки кадрів для залізниць в Україні визначаються конкретним етапом розвитку навчальних закладів Міністерства шляхів сполучення: етапи більшовизації (1922–1932 рр.), створення мережі (1932–1941 рр.), окупації (1941–1943 р.), технологізації (1943–1959 рр.) та скасування (1959–1964 рр.). Відповідно до означеної періодизації зміст і специфіка навчально-методичного забезпечення процесу підготовки залізничних кадрів визначалися можливостями *зовнішнього* впливу на навчально-методичне забезпечення (у вигляді стандартизованих, затверджених Міністерством шляхів сполучення та Міністерством освіти навчальних планів і програм, базових підручників і посібників), *внутрішніх* чинників розвитку навчально-методичного забезпечення (робочі програми навчальних дисциплін, плани-конспекти уроків, власні методичні розробки викладачів шкіл, училищ і технікумів тощо). На етапі більшовизації залізничні навчальні заклади продовжували значною мірою використовувати програми, підручники, посібники та інші інструктивні матеріали, які залишилися у спадок від російських імперських залізничних технічних училищ. Етап створення мережі позначився більш чи

менш успішними спробами створення навчально-методичного забезпечення залізничних навчальних закладів, яке б, з одного боку, відповідало потребам галузі відповідно до підготовлених професійних кадрів, з іншого – співвідносилось з навчально-методичним забезпеченням загальноосвітніх та професійних навчальних закладів Міністерства освіти. Як свідчать наукові джерела, упродовж всього довоєнного періоду величезною проблемою для навчальних закладів МШС була нестача радянських навчальних посібників та підручників, особливо з фахових предметів. [6, 27–29]. У повоєнний час проблема залишилася, але поступово стала вирішуватися, про що історичні документи (зокрема, про розвиток навчально-матеріальної бази на Південно-Західній залізниці в 50-х рр. ХХ століття) говорять так: «Зараз перед школами дороги стоїть найважливіше завдання щодо створення такої навчально-матеріальної бази, яка б забезпечила політехнічне трудове виховання й виробниче навчання учнів». Для цього планувалося побудувати 47 нових навчальних майстерень, 60 нових виробничих кабінетів.

Викладання кожного предмета в навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення починалося з розробки викладачем *тематичного робочого плану*, який затверджувався начальником школи, училища чи технікуму. Тематичний план уміщував перелік тем занять, кількість годин на їх вивчення, попередньо – дати проведення занять, а також примітки викладача щодо виконання тематичного плану. Так, у Київській технічній школі предмет «Конструкція паровоза» вивчався протягом 118 годин; перші 14 годин були призначені на вступні відомості до цього курсу (короткі відомості з фізики, метрична система, питома вага, теплота, пора утворення, конденсація), наступні 34 години – будові паровозного котла (окремі частини котла, їх з'єднання, паронагрівачі, гарнітура котла, арматура котла, живлення котла тощо). Цікаво, що означена друга частина курсу вміщувала навчальну екскурсію до паровозного депо, та два уроки на опитування з визначення рівня засвоєння цього розділу. Наступні 28 годин учні знайомилися з будовою парової машини (основні частини парової машини, шатунно-кривошипний механізм, робота парової машини, паровози компаунд, мастильні матеріали та прилади тощо); ще 22 години відводилося на вивчення екіпажної частини паровоза (рама паровоза, ресорне підвішування, допоміжне обладнання, паровози з конденсацією пари, нові типи локомотивів тощо). Наприкінці вивчення курсу проводилося опитування учнів по всьому змісту предмета; 16 годин відводилося на повторення пройденого матеріалу.

Тематичні робочі плани кожного викладача доповнювалися *планами-конспектами уроків*, які мали бути підготовлені до кожного уроку, а якщо викладач не мав достатнього стажу викладацької роботи – ще й перевірені старшими досвідченішими викладачами або ж керівником методичної комісії. Зрозуміло, що структура плану-конспекту уроку

залежала від його типу (комбінований, урок повторення пройденого, урок-контрольна робота, урок-диспут тощо). Як засвідчили архівні документи, типова структура плану-конспекту комбінованого уроку в навчальному закладі МШС не відрізнялася від такого самого документу в традиційному радянському навчальному закладі 20–60-х рр. ХХ століття. До структури плану-конспекту уроку зазвичай входили такі пункти, як викладено у плані-конспекті уроку з курсу «Будова залізничної колії» в Київській технічній школі в 1946 році: *Назва та тривалість* уроку. Як правило, уроки в навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення були спареними і продовжувалися 90 хвилин. Провідний *метод*, що використовувався на уроці (наприклад, на уроці з курсу «Будова залізничної колії» у Київській технічній школі в 1946 році використовувався як основний дедуктивний метод, що передбачав «з усього викладеного матеріалу зробити висновки щодо раціональної експлуатації колії, прокладеної на залізниці». *Форма* проведення уроку, наприклад, «усний виклад начального матеріалу шляхом розповіді й пояснення креслень і наочних зразків колії». *Наочність*, наприклад: «зразки природно зношеної колії і зразки аварійного зношення (зламу) колії. Плакати – заходи зі збереження колії. Замальовки на дошці поперечного зрізу колії». *Послідовність* проведення уроку: рапорт чергового і привітання викладача; перевірка присутніх у класі (3–5 хвилин); повторення пройденого матеріалу шляхом опитування (10 хвилин); виклад нового матеріалу (28 хвилин); пояснення формул (45 хвилин); закріплення вивченого нового матеріалу (10 хвилин); продовження викладу нового матеріалу (20 хвилин); узагальнення нового матеріалу (5 хвилин); завдання для виконання вдома (5 хвилин).

Для ефективної організації навчально-методичної роботи в середніх навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення поступово створювалися **методичні ради**, які координували весь процес надходження, розробки й використання всіх видів навчально-методичного і матеріально-технічного забезпечення в залізничних навчальних закладах. Наприклад, методична робота Київської технічної школи у 1946 році очолювалася навчальною радою як дорадчим органом при начальникові школи, а також методичним бюро в складі всіх викладачів школи як дорадчим органом при начальнику навчальної частини школи. У 1946 році в складі методичного бюро цього навчального закладу існували такі методичні комісії: Загально-освітніх, політичних дисциплін і протиповітряної оборони (голова – інженер-лейтенант адміністративної служби А. Кудельська) – 5 осіб; Паровозних і вагонних дисциплін (голова – інженер-механік Л. Пивоваров) – 6 осіб; Експлуатаційних дисциплін (голова – інженер-капітан руху Н. Андрющенко) – 3 особи; Шляхових дисциплін (голова – інженер-капітан шляхів і будівництва Г. Стельмашевський) – 3 особи; Автомобільних дисциплін (голова – інженер-лейтенант адміністративної служби П. Лященко) – 4 особи.

Усі методичні ради і методичні комісії в навчальних закладах Міністерства шляхів сполучення функціонували планово; плани склалися на місяць чи квартал (поточні) і на рік (перспективні). Основною формою вивчення передового досвіду стало проведення відкритих уроків і вивчення планів-конспектів кращих викладачів. Їх розглядали на засіданнях методичних комісій і рекомендували до використання всіма викладачами школи [5, 139].

Методичні комісії навчальних закладів Міністерства шляхів сполучення розглядали на своїх засіданнях результати відвідування відкритих уроків. Методична комісія оцінювала роботу викладача за такими *показниками*: відповідність змісту уроку складеному завчасно плану; рівень володіння навчальним матеріалом з боку вчителя; дотримання всіх етапів проведення уроку; наявність індивідуальної роботи з учнями різного рівня знань; співвідношення теоретичного і практичного матеріалу на уроці; наявність завдань для самостійного виконання учнями; дотримання хронологічних норм проведення різних етапів уроку; рівень методичного забезпечення уроку – підручники, посібники, наочність, прилади (за потреби) тощо.

Методична рада аналізувала також коректність та ефектність оцінювання знань учнів із боку вчителя. Так, за результатами огляду діяльності вчителів Київського будівельного технікуму залізничного транспорту в 1946 році зазначалося, що викладачі оцінювали учнів на уроках, проте не всі й не завжди коректно; так, на 3 курсі викладач Людін із предмету «Технічні і цивільні будови» за 30 годин занять не опитав ще 10 учнів; на 3 курсі викладач Георгієвський з курсу «Будівельне виробництво» на 9 уроках виставив лише 5 оцінок, а з предмета «Улаштування шляху» на 14 уроках виставив лише 1 оцінку. Цей самий викладач з предмету «Економіка залізничного транспорту» на 4 курсі виставив за 1 урок лише 10 двійок і більше жодних оцінок.

У 1954 році було проведено перевірку методичної роботи у Жмеринській технічній школі МШС. Перевірка проводилася за встановленим планом [2]. Було обстежено кабінети, відзначено їхню наповнюваність обладнанням. Більше уваги було приділено відвідуванню уроків викладачів школи, як зазначалося в матеріалах аналізу методичної роботи навчального закладу, «на день перевірки в навчальній частині були відсутні календарно-тематичні плани викладачів з низки предметів, як, наприклад, по групі машиністів електростанцій не було планів із дисциплін – розподільна будова, організація й обслуговування, техніка безпеки, ПВО, по котлах і турбінах план є на частину дисциплін, по групі помічників машиністів були відсутні плани з рухомого складу, техніки безпеки. По групі оглядачів вагонів – плани відсутні з російської мови і МПВО. Наявні плани складені абияк, зокрема з політграмоти заповнені олівцем, різнотипні. Це свідчить про відсутність

достатнього контролю за роботою навчальної частини з боку начальника школи тов. Марченко А. І. (рукою дописано: і повне упущення з боку завуча... далі нерозбірливо)».

Методичну допомогу навчальним закладам МШС надавали *дорожні педагогічні кабінети*, які заодно перевіряли стан навчального процесу в різних навчальних закладах, що підлягали контролю з боку Міністерства шляхів сполучення. Так, у 1953 році було перевірено викладання кількох предметів у навчальних закладах Південно-Західної залізниці [1]. Відзначалося, що в залізничних школах Південно-Західної залізниці в 1953 році навчалися 15558 дітей; на відмінно завершили навчальний рік 3997 учнів.[9, 3]. У двобуквений період навчання вчителі особливу увагу звертали на виховання необхідних норм поведінки, на виховання уваги. Учителі вчили дітей слухати, для чого багато читали їм художньої літератури, привчали переказувати почуте, поступово привчали дітей до спостережень, що сприяло розвиткові розмірковувань. Всі перші класи були обладнані настільними розрізними азбуками. Зверталась особлива увага на індивідуальну роботу з дітьми, опитували більше слабких дітей, підтягували їх до інших. У другому півріччі, як свідчать матеріали перевірки, основна увага була звернена на поліпшення техніки читання, на смисловий аналіз тексту, розвиток усного й письмового мовлення дітей, виховання навичок усвідомленого читання, збагачення дитячого лексикону. Велика увага приділялася збагаченню словника учнів, для чого їм давалися завдання самостійно добирати слова, у яких вивчалися чи вже були вивчені ті чи інші букви. На уроках читання велика увага приділялася розвиткові усного мовлення. Діти вели роботу не тільки в класі за картинкою, але їм давалося завдання додому – скласти зв'язну розповідь за картинкою. Наприкінці навчального року багато вчителів практикували складання учнями маленьких творів, тим самим привчаючи дітей до самостійної письмової роботи.

Дорожніми педагогічними кабінетами при залізницях аналізувалося впродовж навчального року викладання фактично всіх навчальних предметів у навчальних закладах залізниць. Проте на підставі переглянутих архівних справ констатується, що аналізу вивчення учнями української мови і літератури у звіті за весь рік не було подано. Натомість широко викладено аналіз методичного забезпечення і стану викладання учням російської мови: «використовуючи матеріал роману Л. Толстого «Воскресенье», вчителька школи № 2 тов. Народицька Н. Г. образно й емоційно показала учням, як у руках експлуататорських класів євангельська ідея Христа, атрибут релігійного культу – розп'яття – використовувалися для одурманення народних мас, виховання їх у дусі покори й смирення, як релігія, в'язниці і публічні будинки стали ланками одного ланцюга капіталістичного рабства. Складний, повний суперечностей, пошуків смислу життя шлях А. Болконського і П. Безухова,

завдяки вмілому використанню тексту роману, послужив прекрасним матеріалом для атеїстичної роботи багатьом і багатьом учителям».

На підставі викладеного вище можемо констатувати, що на етапі більшовизації та етапі створення мережі навчальних закладів Міністерства шляхів сполучення існувала серйозна нестача як навчально-методичного, так і матеріально-технічного забезпечення цих навчальних закладів. Ситуація докорінно змінилася в повоєнний час (на етапі технологізації), коли в усіх навчальних закладах були створені методичні ради з відповідними методичними комісіями, які здійснювали організацію й контроль навчально-методичного забезпечення у школах, училищах і технікумах Міністерства шляхів сполучення. Крім того, навчальні заклади МШС поповнилися значною кількістю обладнання та приладів – як виготовлених власноруч, так і переданих залізницями.

Аналіз архівних матеріалів та інших історичних джерел свідчить, що Головне управління навчальними закладами Міністерства шляхів сполучення та його відповідні підрозділи на місцях проводили систематичні перевірки стану викладання навчальних дисциплін, їх методичного забезпечення й матеріально-технічного оснащення кабінетів. Кабінетна система навчання на етапі технологізації стала домінуютьною, що дозволило активно наповнювати кабінети приладами, моделями, плакатами, методичними посібниками.

Велике значення в навчально-методичному забезпеченні навчального процесу в закладах освіти МШС, як свідчить аналіз історичних матеріалів, мали бібліотеки різного рівня – як ті, що існували безпосередньо в навчальних закладах, так і дорожні технічні бібліотеки з відповідними лінійними відділеннями. Вони вирішували проблему фактичної нестачі належної кількості навчальної та науково-популярної літератури у школах, училищах і технікумах Міністерства шляхів сполучення. Крім того, бібліотеки виконували функцію ідеологізації навчального процесу, що забезпечувалася достатньою кількістю книг В. Леніна, Й. Сталіна, К. Маркса й обов'язковістю ознайомлення учнів із їхніми творами.

Висновок. Аналіз архівних матеріалів та інших історичних джерел засвідчив, що Головне управління навчальними закладами Міністерства шляхів сполучення та його відповідні підрозділи на місцях проводили систематичні перевірки стану викладання навчальних дисциплін, їх методичного забезпечення та матеріально-технічного оснащення кабінетів. Кабінетна система навчання на етапі технологізації стала домінуютьною, що дозволило активно наповнювати кабінети приладами, моделями, плакатами, методичними посібниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акт от 20 декабря 1953 года проверки состояния учебно-методической работы Киевского строительного техникума железнодорожного транспорта // ЦДАВОВУ. – Ф. Р.-4924. – оп. 19. – спр. 107. – 22 арк., арк. 12.
2. Акт от 25 декабря 1954 года проверки работы Жмеринской технической школы // ЦДАВОВУ. – Ф. Р04924. – оп. 19. – спр. 117. – 31 арк., арк. 5–6.
3. Вітвицька С. С. Педагогіка вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
4. Заглядимов Д. П. Организация движения на железнодорожном транспорте : учебник для техникумов / Д. П. Заглядимов, А. П. Петров, Е. С. Сергеев. – 4-е изд. – М. : Транспорт, 1964. – 543 с.
5. Ларин В. К. Подготовка специалистов среднего звена и квалифицированных рабочих для железнодорожного транспорта России в XIX–XX вв. / Виктор Константинович Ларин : дисс. канд. пед. н. : 13.00.01 – общая педагогика. – Курск, 1998. – 233 с., с. 139.
6. Отчет о работе Киевской технической школы Юго-Западной ЖД за 1946 год // ЦДАВОВУ. – Ф. Р – 4924. – оп. 19. – спр. 31. – 33 арк., арк. 27–28, 29.
7. Полонский В. М. Инновации в образовании : (методол. анализ) / В. М. Полонский // Инновации в образовании. – 2007. – № 2. – С. 4–14.
8. Смирнов С. Д. Педагогика и психология высшего образования. От деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М. : Академия, 2003. – 304 с.
9. Справка о развитии народного образования на ЮЗЖД на 1959–1965 гг. // ЦДАВОВУ. – Ф. Р-4924. – оп.19. – спр.169. – 6 арк., арк. 3.
10. Фалина И. Н. Методические принципы реализации учебного курса в формате смешанного обучения / И. Н. Фалина, М. Н. Мохова // Вестник Московского университета. Серия 20, Педагогическое образование. – 2005. – № 2. – С. 9–37.
11. Шендрик И. Г. Образовательное пространство субъекта и его проектирование / И. Г. Шендрик. – М. : АПКПРО, 2003. – 452 с.

REFERENCES

1. Akt ot 20 dekabria 1953 hoda proverki sostoianiiia uchebno-metodicheskoi raboty Kievskoho stroitelnoho tekhnikuma zheleznodorozhnoho transporta [The act of December 20, 1953 inspection of the educational work of the Kiev railway transport building technical school].
2. Akt ot 25 dekabria 1954 hoda proverki raboty Zhmerinskoi tekhnicheskoi shkoly [The act of 25 December, 1954 on work validation of Zhmerinsky technical school].
3. Vitvytska, S. S. (2006). *Pedahohika vyshchoi shkoly: pidruchnyk za modulno-reitynhovoiu systemoiu navchannia dlia studentiv mahistratury* [Higher school pedagogy: textbook by module-rating system of training for graduate students]. K.: Tsentr navchalnoi literatury.
4. Zahliadymov, D. P., Petrov, A. P., Serheev, E. S. (1964). *Orhanizatsiia dvizheniia na zheleznodorozhnom transporte: uchebnyk dlia tekhnikumov* [Organisation of traffic on railway transport: the textbook for technical schools]. M.: Transport.
5. Larin, V. K. (1998). *Podhotovka spetsialistov sredneho zvena i kvalifitsirovannykh rabochikh dlia zheleznodorozhnoho transporta Rossii v XIX–XX vv.* [Training mid-level specialists and skilled workers for the railway transport of Russia in the XIX–XX centuries] (PhD thesis). Kursk.
6. Otchet o rabote Kievskoi tekhnicheskoi shkoly Yuho-Zapadnoi ZhD za 1946 hod [Report on the work of Kyiv technical school of the South-Western railway, 1946].

7. Polonskii, V. M. (2007). Innovatsii v obrazovanii: (metodol. analiz) [Innovations in education: (methodol. analysis)]. *Innovatsii v obrazovanii*, 2, 4–14.

8. Smirnov, S. D. (2003). *Pedahohika i psikhohiia vyssheho obrazovaniia. Ot deiatelnosti k lichnosti* [Pedagogy and psychology of higher education. From activity to the personality]. M.: Akademyia.

9. Spravka o razvitii narodnoho obrazovaniia na YuZZhD na 1959–1965 hh. [Reference to the development of public education in South Western railway for 1959-1965].

10. Falina, Y. N., Mokhova, M. N. (2005). Metodicheskie printsipy realizatsii uchebnoho kursa v formate smeshannoho obucheniiia [Methodological principles of realization of the training course in blended learning format]. *Vestnik Moskovskoho universiteta. Seriya 20, Pedahohicheskoe obrazovanie*, 2, 9–37.

11. Shendryk, Y. H. (2003). *Obrazovatelnoe prostranstvo subiekta i eho proektirovanie* [Educational space of the subject and its design]. M.: APKiPRO.

РЕЗЮМЕ

Скляренко И. Научно- методическое и техническое обеспечение учебного процесса в учреждениях Министерства путей сообщения в Украине в 1920-60 годах XX века.

В статье представлено и доказано, что на этапе большевизации и этапе создания сети учебных заведений Министерства путей сообщения была серьезная нехватка как учебно-методического, так и материально-технического обеспечения этих учебных заведений. Ситуация коренным образом изменилась в послевоенное время (на этапе технологизации), когда во всех учебных заведениях были созданы методические советы с соответствующими методическими комиссиями, которые осуществляли организацию и контроль учебно-методического обеспечения в школах, училищах и техникумах Министерства путей сообщения. Главное управление учебными заведениями Министерства путей сообщения и его соответствующие подразделения на местах проводили систематические проверки состояния преподавания учебных дисциплин, их методического обеспечения и материально-технического оснащения кабинетов. Кабинетная система обучения на этапе технологизации стала доминирующей, что позволило активно наполнять кабинеты приборами, моделями, плакатами, методическими пособиями.

Ключевые слова: планы-конспекты уроков, тематический рабочий план, методические советы, структура методической работы, дорожные педагогические кабинеты, материально-техническое оснащение кабинетов, систематические проверки состояния преподавания учебных дисциплин, кабинетная система.

SUMMARY

Sklyarenko I. Scientific-methodological and technical support of educational process in establishments of the Ministry of Railways in 1920-60 in Ukraine in the XX century.

As the scientific literature on the issue of the development and implementation of educational-methodological and scientific-methodological support of the educational process of the establishments of various types and levels, advanced training and methodological support is developed in accordance with the existing State standards and contains a number of materials required for successful mastery by the pupils and students of relevant content of education or training.

Therefore, in the article it is presented and proved that at the stage of Bolshevisation and the stage of creating the Ministry of Railways network of education institutions has been a serious lack of educational-methodological and logistical support of these institutions. The situation changed dramatically in the post-war period (at technologizing) when in all education institutions had been established with the relevant methodological advice methodological

commission, which carried out the organization and supervision of training and methodological support in schools, colleges and technical schools of the Ministry of Railways. General Directorate of education institutions of the Ministry of Railways and its respective field offices carried out a systematic check of the status of the teaching of academic disciplines and their methodological maintenance and material and technical equipment rooms.

Of great importance in the educational-methodological support of educational process in education institutions of the MRs, as evidenced by the analysis of historical materials, were the libraries of different levels – those that existed directly in the educational and road technical library with the relevant line departments. They solved the problem of factual lack of adequate number of educational and popular scientific literature in schools, colleges and technical schools of the Ministry of Railways.

Cabinet system of education at the stage of technologizing became dominant, which allowed active devices to fill rooms, models, posters, manuals. Showing scientific, methodological and technical support of the educational process in establishments of the Ministry of Railways in Ukraine in 1920-60 years of the twentieth century. The content and features of training and methodological support for the training of railways in Ukraine are characterized.

Key words: *lesson plans, notes, thematic work plan, methodological council structure, methodological work, travel pedagogical cabinets, logistics equipment cabinets, systematic inspection of teaching subjects, cabinet system.*

УДК 37: 372+374

Ірина Трубавіна

Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди

БАТЬКІВСЬКА ПРОСВІТА У СУЧАСНИХ ДИТЯЧИХ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Стаття уточнює сутність сучасної батьківської просвіти в дитячих дошкільних навчальних закладах, показує її актуальність. Методологією дослідження є родиноцентричний, проблемно-орієнтований, діяльнісний, аксіологічний, особистісно-орієнтований підходи. Результатами дослідження є визначення батьківської просвіти в сучасному ДДНЗ, розкриття її змісту, рівнів здійснення, етапів роботи, технології і форм реалізації, суб'єктів роботи і форм організації їх взаємодії між собою. Практичним значенням статті є зміст і технології просвіти. Висновками є необхідність оновлення її змісту та реалізації на основі комплексно-цільової програми. Перспективами дослідження є підготовка фахівців ДДНЗ до роботи в нових змістових, організаційних умовах.

Ключові слова: *батьківська просвіта, первинний соціальний досвід дитини, права дитини, права батьків, комплексно-цільова програма, мультидисциплінарна команда фахівців, форми батьківської просвіти, рівні батьківської просвіти, етапи батьківської просвіти.*

Постановка проблеми. Ураховуючи те, що саме батьки несуть відповідальність за свою дитину, її виховання й розвиток, реалізацію і захист її прав, то постає питання про просвіту батьків у дитячих дошкільних навчальних закладах. Особливо гостро це питання постає перед батьками з числа ВПО, які стикаються з труднощами формування первинного соціального досвіду дитини перш за все в умовах військового конфлікту.